

TITLUL I. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND PERSOANA

Capitolul I. Statutul juridic al persoanei juridice

1. Sfera de incidență a legii este stabilită pornind de la ideea că are ca destinatari *persoanele fizice și juridice* în calitate de subiecte sau părți în raporturile juridice izvorâte din actele sau faptele al căror conținut reflectă drepturi și obligații în legătură cu bunuri și valori de natură diversă.

Necesitățile practice au așezat entitățile colective în atenția societății, iar **conceptul de persoană juridică** a evoluat grație contribuției științei dreptului. Multă vreme însă, s-a negat existența persoanei juridice prin argumente de ordin juridic sau prin utilizarea unor expresii metaforice. Cu aceeași putere s-a afirmat nu numai existența, dar și necesitatea organizării sale juridice.

Cristalizarea conceptului de persoană juridică permite continuarea studierii evoluției acestei instituții care a dobândit în zilele noastre o importanță covârșitoare, creându-se impresia că aceste entități conduc și organizează oamenii și nu vice-versa.

Secțiunea 1. Noțiunea, definiția și reglementarea persoanei juridice

2. Explicația **noțiunii de persoană juridică** a pus în evidență exemplul tipic de întrebare adresată în lumea juridică: este lucru sau persoană? Iar răspunsul a creat controversă în lumea modernă a dreptului în care, inițial, a fost negată existența unei persoane care nu prezenta atribute considerate esențiale: rațiune, conștiință, identitate.

Cu timpul, discuțiile au fost orientate dincolo de sfera însușirilor specifice ființei umane, iar imaginația și influența literaturii în care vântul, vina, ziua, luna etc. sunt personificate, au conturat ideea că orice entitate poate avea existență și poate fi persoană, fiind necesară doar recunoașterea sa de către om.

De-a lungul vremii, această concepție a fost preluată în ordinea juridică și păstrată până în zilele noastre când, la fel ca în dreptul roman, o entitate asociativă devine persoană numai dacă este recunoscută prin lege. Nu în această situație s-au aflat Statul, Școala de afaceri, organizațiile non profit etc. cărora, din interese politice și practice, împărații Romei antice le-au acceptat existența, considerându-le entități juridice *artificiale*.

§ 1. Noțiunea de persoană juridică

3. Interesul pentru tratarea chestiunilor referitoare la noțiunea și definiția persoanei juridice s-a accentuat odată cu utilizarea multiplelor accepțiuni ale termenului în scopuri diverse, dar și pentru a identifica afinități ale creației sofisticate denumită persoană juridică cu trăsături specifice omului.

Etimologic, cuvântul persoană provine din latinescul *persona*, *ae* și desemnează masca actorului precum și rolul sau personajul pe care acesta îl interpreta într-un spectacol. Influențat de această interpretare, limbajul curent utilizează termenul de *actori* pentru a desemna participanții la raporturile sociale.

De-a lungul timpului, utilizarea cuvântului „persoană” a proliferat semnificativ cu înțelesuri diferite, generate de diversitatea culturilor și credințelor, antrenând consecutiv o diminuare a pertinentei sale în clarificarea noțiunii și în identificarea sensului său juridic.

Pe plan universal, noțiunea „persoană” pare a nu se disocia de noțiunea „umană” pentru a corespunde necesității construirii normelor de drept ratașate fiecărui sistem cultural. Astfel, în limba franceză termenul „*personne*” are semnificația de „*nimeni*” dar și de subiect de drept, iar în limba engleză expresia „*person*” este strâns legată de istoria drepturilor omului. Din punct de vedere juridic, noțiunea de persoană a fost construită odată cu evoluția schimburilor și a conștientizării diferenței între lucru și om.

Dreptul antic cunoștea distincția între lucruri, persoane și acțiuni, dar nu exista un corp de norme dedicat statutului juridic al persoanei. Progresele societății au influențat evoluția normelor juridice, iar conținutul termenului a suferit modificări, fiind folosite expresiile *conștiințe* sau *inteligente* pentru a desemna *persoane naturale*, deși sunt esențial diferite de termenul de persoană.

Pășind într-un alt plan reținem că, *deși gruparea oamenilor în societate este privită ca mod de socializare, din punct de vedere juridic, ele reprezintă entități dotate cu personalitate separată de personalitatea membrilor ce le compun.*

În evoluția lor, normele juridice au recunoscut posibilitatea constituirii unei persoane juridice prin voința unei singure persoane fizice, numai de către persoane fizice, numai de alte persoane juridice, sau de acestea împreună cu alte persoane fizice. În acest context, *noțiunea de persoană juridică*^[1] semnifică de fapt persoana sau grupul de persoane fizice, considerată entitate cu vocație la calitatea de titular de drepturi și obligații.

Stabilirea semnificației noțiunii de persoană juridică prezintă relevanță sub mai multe aspecte. Într-un prim aspect, noțiunea explică existența celei de-a doua categorii de persoane care participă, alături de persoanele fizice, la raporturi juridice. Sub cel de-al doilea aspect, noțiunea identifică numeroasele categorii de persoane juridice cu forme și capacitate extrem de variate.

Într-adevăr, noțiunea de persoană juridică include atât entitățile supuse normelor juridice *de drept privat*, respectiv asociațiile și fundațiile, sindicatele, societățile comerciale etc.), cât și pe cele supuse normelor juridice *de drept public* respectiv, Statul Român, Guvernul, Banca Națională a României, Uniunea Europeană, Comuna, Orașul, Județul etc. Distincția este importantă întrucât persoanele juridice de drept public dobândesc calitatea de subiecte de drept în raporturile de drept public internațional, iar în această calitate exercită atribuții legate de încheierea tratatelor internaționale^[2].

Tot în baza noțiunii de persoană juridică, persoanele juridice de drept privat sunt separate în categoria celor supuse normelor de drept civil, precum asociațiile, fundațiile, bisericile, sindicatele, universitățile, societățile agricole civile etc. și în categoria celor supuse normelor de drept comercial, precum societățile comerciale în toate formele juridice și având obiect de activitate diferit (industrial, ban-

[1] G. Boroș, în *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 386, definește persoana juridică drept „(...) entitatea (ansamblul de elemente umane și materiale) care, îndeplinind condițiile prevăzute de lege, este titulară de drepturi și obligații”.

[2] Pentru încheierea de tratate internaționale este necesară întrunirea cumulativă a condițiilor și activităților următoare: *negocierea* Statelor reprezentate de Ministrul Afacerilor Externe, Președintele țării sau alți indivizi plenipotențari, dotați cu depline puteri pentru a negocia; *semnarea* – operație de parafare, încredințată în general unui individ de rang ministerial, care nu angajează statul cu excepția tratatului în formă simplificată; *ratificarea* – operațiune care se află în competența Parlamentului care adoptă o lege de ratificare ce va intra în vigoare și astfel tratatul va deveni obligatoriu în ordinea juridică internă; *adeziunea* – operațiune care se referă la tratatele multilaterale și care se desfășurează sub aceleași caracteristici prezente la adopția tratatelor prin procedura clasică a dublului grad – *parafare și ratificare* – diferența fiind că statul semnatar are deja drepturile și obligațiile de la data parafării.

car, agricol, financiar, de asigurări, transporturi etc.) și grupuri de interes economic.

Așadar, noțiunea de persoană juridică are consistența unui subiect de drept privat și de drept public și sugerează existența unei structuri organizatorice interne care îi asigură funcționarea și participarea la raporturile juridice cu alte persoane.

În unele ipoteze, persoana juridică deține calitatea de organ de executare, de administrare sau de control a unei alte persoane juridice, evidențiindu-se imposibilitatea disocierii activității subiectului de drept colectiv de persoanele fizice care îl compun.

Într-adevăr, reflectând o creație a dreptului sau o ficțiune juridică, persoana juridică trebuie să fie reprezentată de o persoană fizică abilitată să o angajeze în raporturile cu terții (președintele, directorul general, administratorul), pe această cale, fundamentând responsabilitatea persoanei juridice.

În profilul arătat, noțiunea de persoană juridică reflectă sintagma de *subiect de drept* prezentă în oricare ordine juridică.

§ 2. Evoluția conceptului de persoană juridică și a reglementării acesteia

4. De-a lungul vremii, conceptul de persoană s-a dovedit a fi instrumentul prin intermediul căruia omul este reper în diferențierea subiectului de drept de lucruri, de activități și în identificarea celui de-al doilea subiect de drept.

Progresul economico-social a influențat evoluția conceptului de persoană juridică, impunând-o în raport cu persoana fizică. Într-adevăr, dezvoltarea societății a generat desfășurarea unor activități complexe și de anvergură, care depășeau sau chiar excludeau posibilitățile unei persoane fizice^[1], persoana juridică dovedindu-și puteri și aptitudini mai mari și devenind, astfel, un subiect de drept indispensabil. În aceste condiții, a sporit interesul pentru cunoașterea conceptului de persoană juridică și a regulilor în baza cărora se constituie, există și funcționează ca entitate juridică asemănătoare individului.

Amintim că începutul secolului al XX-lea este marcat de polemica juriștilor privitoare la existența persoanei juridice. S-au creat două curente de opinie care au așezat persoana juridică între

[1] H. Ford: „O afacere grandioasă este într-adevăr prea mare pentru a fi umană”, sau desfășurată de către un singur individ, apud R. Monks, N. Minow, Corporate governance, Ed. Blackwell Publishers, Cambridge, Massachusetts, USA, 1995, p. 8.

persoana fizică și ficțiunea juridică. O parte a doctrinei a susținut că recunoașterea personalității juridice unui grup de persoane sau unei mase de bunuri nu are efect juridic în absența unui act de voință a Statului, fără de care, personalitatea morală este o pură ficțiune. O altă parte a doctrinei a susținut că voința unui grup de persoane este altceva decât suma voințelor individuale ale membrilor grupului, astfel că, independent de voința statutului, un grup uman poate atinge un anumit nivel de organizare, care să-i permită exprimarea unei voințe proprii și să acționeze în consecință, posedând, prin el însuși, personalitate juridică.

Enunțate în mod plastic, unele susțineri *pro și contra* reflectă argumente de chintesență juridică referitoare la entitatea colectivă denumită de juriștii francezi „persoană morală”. Într-adevăr, a devenit notoriu schimbul de replici între doi juriști francezi ai vremii, primul^[1] pentru afirmația: „*Eu nu am dejunat niciodată cu o persoană juridică*”^[2], făcută cu scopul de a-și exprima dezacordul față de ideea existenței unei alte persoane decât omul; cel de-al doilea^[3] pentru replica: „*Nici eu, dar eu am văzut-o deseori plătind chitanța*”^[4], dată în ideea de a-și exprima acordul privind existența persoanei juridice.

În controversa asupra existenței persoanei morale alți autori^[5] au argumentat în aceeași notă, existența artificială a acesteia: „*Persoana morală nu este o persoană; nu este suferindă; nu este iubită, fără carne și fără oase este o existență artificială. Chiar și Casanova știe bine că dacă urmărește starețe și maici, nu va fi tentat niciodată de o congregație*”^[6].

[1] L. Duguit (1859-1928) jurist francez, susținător al școlii doctrinale, în viziunea căruia numai persoanele fizice, ființele umane, sunt apte să devină subiecte de drept, a fost specialist în drept public, profesor de drept și decan al Universității din Bordeaux (1886-1928), adept al metodei de cercetare științifică *Le positivisme Sociologique* și al concepției metafizice despre stat și suveranitate. Principalele scrieri: *Des fonctions de l'Etat moderne*, în *Revue internationale de sociologie*, Paris, 1894; *L'Etat, le droit positif et la loi positive*, Paris, 1901; *Traité de droit constitutionnel*, Paris 1ere éd. 1911, 3ème édition, 1927.

[2] „*Je n'ai jamais déjeuné avec une personne morale*”.

[3] J.C. Soyer jurist francez, specializat în drept penal. Principalele scrieri: *Droit pénal et procédure pénale*, 2 septembrie 2008, ediția 20, Franța. În lucrarea *Droit des sociétés*, 19e édition Litec, 2006, autorii M. Cozian, A. Viandier și F. Deboissy opinează că replica (formulată în alți termeni) ar aparține unui alt jurist G. Jèze.

[4] „*Moi non plus, mais je l'ai souvent vue payer l'addition*”.

[5] M. Cozian A. Viandier, F. Deboissy, *Droit des sociétés*, Litec, 19e édition, Paris, 2006.

[6] „*La personne morale n'est pas une personne; ni souffrante; ni aimante, sans chair et sans os, la personne morale est un être artificiel. Et Casanova le savait bien,*

Dincolo de metafore, disputa doctrinară reflectă soluția la care s-a oprit dreptul pozitiv, creând persoana juridică prin recurgerea la o ficțiune juridică.

Prima și cea mai importantă consecință este constituirea unui titular de drepturi și obligații, un subiect de drept căruia i s-au recunoscut însușiri, drepturi și obligații asemănător persoanelor fizice. Potrivit legii, persoanele juridice trec, similar persoanelor fizice, prin procesul concepției, se constituie valid dacă cei care le-au constituit le atribuie toate elementele de identificare și dacă au o structură internă formată din organe care-i permit funcționarea (ființarea) normală; se înregistrează și li se eliberează „certificat” doveditor al existenței lor cu efecte opozabile terților. În calitate de subiect de drept, persoanele juridice intră în raporturi cu terții și au legitimare procesuală activă sau pasivă în conflictele litigioase.

La fel ca în cazul persoanelor fizice, „starea civilă” a persoanei juridice se poate modifica, normele juridice stabilind proceduri și condiții de schimbare a denumirii, sediului sau altor elemente de identificare, precum și de fuzionare sau divizare. Într-o manieră particulară a fost reglementată posibilitatea persoanei juridice de „a da naștere” unei alte persoane, pe care a denumit-o filială, din latinescul *filia*, pentru a sugera legătura de filiație.

În sfârșit, urmând exemplul măsurilor destinate unei persoane fizice a cărei sănătate este afectată la un moment dat, *normele dreptului pozitiv oferă soluții similare persoanelor juridice expuse sau aflate în situații care le afectează buna funcționare ori chiar existența, reglementând restructurarea, redresarea prin reorganizare și, ca ultimă soluție, lichidarea*. Prin urmare, este sesizabilă și firească apropierea între normele aplicabile persoanei fizice și cele incidente persoanei juridice devreme ce omul s-a avut pe sine model pentru construirea unei identități juridice. Desigur, au fost create norme juridice proprii care să reflecte specificitatea statutului juridic al acestui subiect de drept.

Conceptualizarea persoanei juridice a evoluat de la cuvânt la construcția juridică, expresiile utilizate pentru a desemna creația juridică fiind prezente în toate legislațiile.

Dreptul roman cunoaște accepțiunea de *creație artificială* (sau fictivă) pentru a desemna persoana juridică, prin opoziție cu termenul *caput* (cap) sau *persona*, utilizat pentru a desemna persoana

fizică (omul). Până la sfârșitul perioadei clasice^[1] dreptul roman avea un caracter jurisprudențial într-o măsură redusă, fiind format din norme scrise sau principii codificate și acestea reprezentând, prevalent, rezultatul interpretării juridice a jurisconsulților. O importanță excepțională aparține operei didactice *Institutiones*^[2] elaborată de juristul roman Gaius care dovedește că jurisprudența romană clasică separa net dreptul aplicabil persoanelor, lucrurilor și acțiunilor (*personae, res, actiones*). Așadar, în perioada clasică a dreptului roman, doar entităților asociative li s-a recunoscut subiectivitate juridică, iar după epoca iustiniană s-a admis posibilitatea personificării unui patrimoniu doar în unicul scop de a permite configurarea *fundatiilor*.

Informații prețioase sunt furnizate în relație cu evoluția gândirii juridice destinată să desemneze Statul și să-i recunoască însușirea de persoană juridică. În acest scop, juriștii romani au elaborat conceptul juridic de *Romanus Quiritium*, având ca model *corpora vel universitates* și au creat astfel, cea mai mare organizație din epocă. În fapt, „*Populus Romanus*” era denumirea care indica întreaga comunitate civilă a Romei antice, fără distincții sociale, căreia nu-i era recunoscută capacitatea juridică de drept civil. Comparativ, entităților *coloniae, provinciae, collegia, piae causae, sodalitates*, desemnate prin denumirea generică „*Populus*”, le era recunoscută calitatea de persoane juridice.

Juriștii romani au recurs la o ficțiune juridică și au asociat cele două denumiri *Populus Romanus*, creând astfel persoana juridică a Statului având ca obiect rezolvarea treburilor sau lucrurilor publice (*res publica, rei publicae*). Cuvântul compus *res publica* a devenit curând un cuvânt nou, de sine stătător – *republica* –, indicând până în zilele noastre persoana juridică a *statului*. *Collegia* și *sodalitates* erau coasociații a căror constituire reprezenta o tradiție în antichitate. *Collegia* avea ca scop prevalent practicarea unui cult, în timp ce *sodalitates* se constituiau cu scopul de a oferi recreere și asis-

[1] Perioada clasică (secolul I î.Ch. – secolul III d.Ch.) începe cu primul împărat roman Augustus (27 – 14 î.Ch.) este caracterizată printr-o amploare a operelor aparținând juriștilor *Gaius, Ulpiano, Papiniano, Modestino*, de un rafinament juridic, unanim recunoscut până azi.

[2] Unicul manuscris al operei complete elaborate de *Gaius* între anii 168-180, a fost descoperit întâmplător în anul 1816 de diplomatul german Barthold Georg Niebuhr în Biblioteca Capilare din Verona, unde se află și în prezent în conservare. Având forma sa originală, fără ca semnificațiile textelor să fi fost alterate prin compilații, *Institutiones* este divizată în trei părți dedicate persoanelor, lucrurilor și acțiunilor (*personae, res, actiones*), asupra cărora sunt făcute patru comentarii dedicate dreptului persoanelor, lucrurilor și obligațiilor (I: *lus quod ad personas pertinet*; II: *lus quod ad res pertinet*; III: *lus quod ad res pertinet*; IV: *lus quod ad obligationes pertinet*).

tență mutuală asociaților. Recunoașterea calității de persoane juridice acestor entități se datorează împăratului Augustus, care a impus unele reguli juridice, condiționând constituirea unui nou *Collegium* de existența voinței a cel puțin trei persoane, de crearea unui patrimoniu social separat sau distinct de cel al asociaților (*arca communis*) și de obținerea unei autorizări din partea Senatului. În absența autorizării, colegiul nu avea existență nici faptică, dreptul roman necunoscând asociații sau entități „de fapt”. Alături de *coloniae*, *provinciae*, *collegia* și *sodalitate*, au fost create *piae causae* organizate ca asociații cu scop de binefacere, cărora, în calitate de persoane juridice, li s-a recunoscut capacitatea de a fi donatar *testamenti factio passiva*, prin acte *mortis causa*. Prin expresiile *corpora* sau *universitates*^[1] erau desemnate asociații religioase, economice, sociale sau grupuri de negustori, de meseriași sau de o altă compoziție, înzestrate cu capacitate juridică. În același timp, în dreptul roman erau persoane juridice Statul (*res publica*) precum și unitățile administrativ-teritoriale, desemnate prin expresiile: *civitates*, *coloniae*, *municipia*.

Așadar, este meritul dreptului roman de a crea expresii și accepțiuni ale termenilor pentru a distinge între două categorii de persoane juridice: persoane juridice de drept privat și persoane juridice de drept public.

După Edictul de la Tesalonic din anul 380 d. Ch. când s-a adoptat creștinismul ca religie de stat, biserica a devenit persoană juridică^[2] fiind inclusă în categoria persoanelor juridice de drept public.

În timp, legislațiile statelor au preluat sistemul juridic de organizare a persoanelor și, pentru a diferenția între persoana fizică și entitățile colective, s-a utilizat denumirea de „persoană morală” în legislația franceză sau expresiile „natural person”, pentru a desemna persoana fizică și „artificial person” sau „fictive person”, pentru a desemna persoana juridică, în legislația SUA și legislația părții engleze a Canadei.

Preluând modelul legislativ al altor state, legislația românească a recunoscut entităților colective calitatea de subiect de drept, denumindu-le persoane juridice.

Spre sfârșitul perioadei feudale, persoanele juridice de drept privat au proliferat, alături de biserici, mănăstiri, episcopii, spitale, oamenii organizând societăți comerciale și sindicate profesionale.

[1] Ș. Cocoș, *Drept Roman*, ed. a III-a, Ed. Universul juridic, București, 2005, p. 112.

[2] Conform juristului Gaius, *Institutiones*: web.infinito.it/utenti/i/interface/Archive/GaiusInst.pdf.

Dreptul a evoluat pentru a corespunde necesităților ivite în practică și a reglementat persoanele juridice în noile forme și tipuri de organizare concepute de persoanele fizice.

Sindicatul au fost recunoscute ca persoane juridice și supuse dispozițiilor Legii din 26 mai 1921, asociațiile și fundațiile au fost reglementate prin Legea nr. 21/1924 pentru persoanele juridice^[1], prin care a fost instituită procedura de dobândire a personalității juridice și a fost consacrat principiul specialității capacității de folosință a acestor entități colective^[2], iar celelalte persoane juridice non-profit, erau supuse normelor de drept civil.

Codul Comercial adoptat în anul 1887 a dedicat un regim juridic specific celor cinci tipuri sau forme juridice de organizare a societăților comerciale. Regulile codificate se refereau la procedura de constituire, de funcționare și de încetare a existenței acestor persoane juridice, precum și la încetarea existenței lor, prin trecerea în procedura executării silite concursuale, consecutiv falimentului.

În prezent, dreptul comun pentru constituirea, organizarea internă și încetarea societăților comerciale este Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, iar încetarea existenței acestora, urmare a declarării în faliment, este Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței, ambele acte suferind modificări și completări multiple, așa cum vom arăta în partea dedicată acestor entități.

Persoanele juridice de drept public se puteau constitui *numai prin lege* și erau supuse, la fel ca în zilele noastre, unui regim special. Sediul comun al reglementărilor dedicate persoanei juridice a fost Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și juridice, în prezent majoritatea prevederilor decretului fiind preluate în Noul Cod civil^[3].

[1] Legea nr. 21/1924 (M. Of. nr. 27 din 6 februarie 1924) a fost abrogată cu O.G. nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații (M. Of. nr. 39 din 31 ianuarie 2000) aprobată prin Legea nr. 246/2005 (M. Of. nr. 656 din 25 iulie 2005).

[2] O. Ungureanu, C. Juguștru, Drept civil. Persoanele, Ed. Rosetti, București, 2003, p. 246.

[3] La 1 octombrie 2011 a intrat în vigoare Noul Cod civil al României adoptat prin Legea nr. 287/009 (M. Of. nr. 511 din 24 iulie 2009), amplu modificat prin Legea nr. 71/2011 de punere în aplicare (M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011). Sediul materiei pentru persoana juridică în noua reglementare îl constituie Titlul IV, structurat pe 6 capitole: Capitolul I. Dispoziții generale; Capitolul II. Înfiișarea persoanei juridice; Capitolul III. Capacitatea civilă a persoanei juridice; Capitolul IV. Identificarea persoanei juridice; Capitolul V. Reorganizarea persoanei juridice; Capitolul VI. Încetarea persoanei juridice.

§ 3. Termenul de „persoană juridică” și accețiuni ale acestuia

5. Unele expresii sunt improprii pentru a desemna persoana juridică, contravenind ordinii juridice și distincției între lucruri (activități, servicii, lucrări, contracte) și persoane. Sub aspect practic, consecințele juridice pot fi dintre cele mai păguboase, întrucât raporturile se nasc *între* subiecte de drept și *asupra* ori *în* legătură cu bunurile, astfel că, într-un eventual conflict litigios, nu poate fi chemat în judecată bunul, serviciul sau activitatea. Excepțiile de strictă interpretare nu constituie decât confirmarea regulii conform căreia, persoana juridică este entitatea dotată prin lege cu acele însușiri fără de care nu devine subiect de drept.

Din motivele arătate, utilizarea termenului de „întreprindere” pentru a desemna o persoană juridică este greșit, nu atât din punct de vedere formal, ci pentru consecințele pe care le poate produce această abatere de la ordinea juridică. Doar prin excepție, s-a derogat de la ordinea juridică, utilizând termenul de întreprindere pentru a desemna subiectul de drept. Dar, în aceste cazuri, legiuitorul a justificat abaterea arătând expres scopul de protejare a intereselor comune persoanelor și de disciplinare a anumitor raporturi juridice. Acest „ratio” este expus în preambulul unor reglementări comunitare și în jurisprudența instanței comunitare care au extins calitatea de persoană juridică și asupra unor entități, deși nu sunt subiecte de drept.

În acest sens, bazându-se pe o concepție de natură economico-financiară, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a stabilit că, *în interesul dreptului concurenței, întreprinderea comunitară* este un subiect care dezvoltă sau participă la dezvoltarea unei activități comerciale, independent de statutul său juridic, de organizarea aleasă pentru exercitarea activității sau de modalitatea de finanțare.

În această rațiune, expres declarată, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a enunțat că noțiunea de întreprindere înglobează:

- societățile comerciale, inclusiv cooperativele mutuale;
- asociațiile care intervin pe piață în calitate de operatori economici;
- asociațiile de întreprinderi;
- întreprinderi publice (societăți comerciale, companii naționale cu capital majoritar sau integral de stat, regii autonome);
- cooperative portuare;

- persoanele fizice care exercită activități comerciale (consilierii comerciali, titularii brevetelor industriale a căror licență de utilizare este cedată terților, muncitorii autonomi);
- agenții comerciali dependenți și independenți;
- membri ai unei asociații sau ordin profesional de consultanță în materia proprietății intelectuale;
- expediția vamală, chiar dacă presupune o activitate intelectuală, ce poate fi dezvoltată fără combinarea elementelor materiale, imateriale și umane.

În aceeași manieră, legiuitorul comunitar a prezentat rațiunea pentru care utilizează termenul de întreprindere. Astfel, cu scopul de a fi identificate destinatările obligației de a întocmi evidența contabilă a conturilor consolidate, art. 1 alin. (1) lit. a) din Directiva (a șaptea) nr. 83/349/CEE a Consiliului din 13 iunie 1983 privind conturile consolidate^[1] utilizează expresia întreprindere prin care desemnează legătura existentă între societățile comerciale de capital sau de persoane și capital, adică „societățile legate”.

De asemenea, cu scopul de a include în sfera persoanelor cu vocație la beneficiul unor facilități de ordin financiar, legislația comunitară a definit întreprinderea într-o manieră specifică. Astfel, prin Recomandarea nr. 96/280/CE a Comisiei din 3 aprilie 1996 privitoare la definiția întreprinderilor mici și mijlocii^[2] precum și Recomandarea nr. 2003/361/CE a Comisiei din 6 mai 2003 a fost creată definiția micro-întreprinderilor, a întreprinderilor mici și mijlocii^[3] în baza unui criteriu străin de norma juridică, *dimensiunea* activității subiectului de drept, fiind relevantă pentru verificarea vocației sale la beneficiile fiscale. În această rațiune, normele directivelor cuprind „explicații” pe baza cărora, întreprinzătorii și alte persoane interesate pot determina dacă dimensiunea și organizarea activității sau a inițiativei private se încadrează în criteriile de eligibilitate necesare obținerii statutului de „întreprindere mică sau mijlocie”, cerut pentru ca subiectul sau persoana juridică să beneficieze de subvenții, împrumuturi sau ajutoare financiare destinate acestor entități.

^[1] Redăm cuprinsul art. 1 lit. a): „*Un stat membru impune oricărei întreprinderi care intră sub incidența dreptului său intern să întocmească conturi consolidate și un raport anual consolidat, dacă întreprinderea în cauză (întreprindere-mamă) se află în oricare din următoarele situații: (a) deține majoritatea drepturilor de vot ale acționarilor sau asociațiilor la o altă întreprindere (filială) sau (...)*”.

^[2] Recomandarea a fost publicată în J.O.U.E. L 107 din 30 aprilie 1996 p. 4-9.

^[3] Recomandarea nr. 2003/361/CE a Comisiei din 6 mai 2003 *privind definiția micro-întreprinderilor mici și mijlocii* a fost publicată în J.O.U.E. L 124 din 20 mai 2003, p. 36- 41.

Așadar, în ipotezele arătate, s-a construit o definiție de excepție, derogatorie de la dreptul comun, cu scopul de a indica dimensiunea afacerii, dar nu pentru a identifica, din punct de vedere juridic, subiectul de drept. Sunt incluse în această categorie, spre a beneficia de subvenționare, entități de natură diversă precum: fonduri regionale, societăți cu capital de risc, „*business angels*”^[1] și chiar autorități autonome locale cu un buget inferior sumei de 10 milioane de euro și mai puțin de 5.000 de locuitori, care beneficiază de tratamentul favorabil investitorilor sub condiția să investească, într-un anumit procent, într-o întreprindere mică sau mijlocie, iar prin dispoziții speciale, directiva instituie măsuri pentru a fi evitat abuzul de definiție.

Raportat la considerentele enunțate se reține că, definiția și expresiile: *micro-întreprindere*, *întreprindere mică și mijlocie* sunt utilizate în legislația comunitară în sensul de activitate sau inițiativă privată doar cu scopul expres și exclusiv de a identifica titularii beneficiari ai ajutoarelor de stat și pentru a pune în operă fondurile structurale sau programele comunitare.

În același sens este utilizată noțiunea de „întreprindere” în dispozițiile Noului Cod civil. Analizând cu atenție prevederile art. 3 alin. (3) rezultă că „întreprinderea” este o „(...) **activitate organizată ce constă în producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri sau în prestarea de servicii, indiferent dacă are sau nu scop lucrativ**”.

Aceste sintagme sunt improprii pentru a desemna persoana juridică sau subiectul de drept în alte situații decât cele arătate. A *fortiori* este necesară renunțarea la mentalitatea care conservă termenul de „întreprindere”, utilizat în perioada comunistă pentru a desemna o unitate economică de producție, de prestări servicii sau lucrări, întrucât nu trebuie uitat că, în comunism, activitatea comercială era monopolul statului, că toate persoanele juridice erau „înființate” de stat, iar pentru a fi evitate expresiile de tip capitalist: comercial și societăți comerciale, legislația vremii utiliza expresiile: economic și întreprinderi socialiste de stat.

În prezent, dreptul civil și dreptul comercial au reintrat în „matca” juridică firească, astfel că se impune revenirea la terminologia corectă prin înlăturarea limbajului echivoc care vulgarizează instanții juridice fundamentale pentru ordinea de drept.

[1] *Business angels* sunt indivizi sau grupe de indivizi care exercită o activitate legală de investire în capitalul de risc, prin investirea fondurilor proprii în întreprinderi necotate în bursă. În SUA reprezintă cea mai mare sursă de finanțare pentru micile afaceri.

În concluzie, acuratețea juridică impune renunțarea sau restrângerea la minim posibil a accepțiunilor care accentuează caracterul abstract sau de mască al persoanei juridice, al cărei loc în dreptul contemporan necesită păstrarea construcției care, fiind rodul legii, revendică propria valență validată de ordinea de drept.

§ 4. Definiția persoanei juridice

6. Multă vreme, respectând principiul dreptului roman *omnis definitio periculosa est*^[1], legiuitorul român nu a definit persoana juridică, mărginindu-se să descrie forma sa generică și să-i recunoască însușirea de subiect de drept.

În aceste condiții, rolul de a complini omisiunea legiuitorului a revenit doctrinei, majoritatea autorilor definind persoana juridică într-o concepție proprie, dar în toate definițiile fiind identificate elementele esențiale care evidențiază acordul unanیم asupra însușirilor specifice acestei instituții fundamentale a dreptului^[2].

Raportându-se exclusiv la subiectele colective de drept civil, unii autori au susținut că persoana juridică este „*entitatea caracterizată prin organizare și patrimoniu proprii, recunoscute în scopul exercitării drepturilor subiective civile și asumării obligațiilor corelative conferite de lege*”^[3], sau „*subiectul colectiv de drept, adică un colectiv de oameni care, întrunind condițiile cerute de lege, este titular de drepturi subiective și obligații civile*”^[4], ori „*un colectiv de oameni având structură organizatorică bine determinată, dispunând de independență patrimonială și care urmărește realizarea unui scop în acord cu interesele obștești*”^[5]. În aceeași concepție, s-a susținut că persoana juridică este „*acea entitate, ca subiect de drept distinct, care este creată facultativ de către o altă sau alte persoane cu*

[1] Orice definiție în drept este periculoasă.

[2] Unii autori au susținut că, de multe ori, lipsa unor reglementări exprese suscită «(...) vii discuții doctrinare, obligă pe fiecare să analizeze în profunzime o anumită problemă, dând naștere unor provocări, și aprinde rațiunea. Cu toate acestea, definițiile oferite de adunarea legiuitoare ne-ar crea, poate, o stare de confort – sau de lene intelectuală? –, dar, cu siguranță, ne-ar și asfixia sub cupola unui „imperialism juridic”». A se vedea în acest sens: I. Deleanu, *Ficțiunile juridice*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 423.

[3] O. Ungureanu, C. Jugastru, *op. cit.*, p. 241.

[4] În acest sens, a se vedea: G. Beleiu, M. Nicolae, P. Trușcă, *Drept civil român, Introducere în dreptul civil, Subiectele dreptului civil*, Ed. Universul juridic, București, 2005, p. 448; Y. Eminescu, *Subiectele colective de drept în România*, Ed. Academiei Române, București, 1981, p. 15-27.

[5] În acest sens, a se vedea: C. Stătescu, *Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1970, p. 365.